

27. Vasyl'tsiv T.G., Lupak R.L., Yurkiv N.Ya. *Instytutsiine zabezpechennya rozshyrennya finansovykh mozhlyvosti pidpryemstv promyslovosti ta APK na regional'nomu rivni* [Institutional support of an extension of the financial possibilities of enterprises of the industry and AIC on a regional level]. *Finansy Ukrainy – Finances of Ukraine*, 2012, No. 3, pp. 90–101 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 17 жовтня 2012 р.

УДК 336.713:330.14

С. М. САВЛУК,
*кандидат економічних наук, докторант кафедри банківської справи
ДВНЗ “Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана”*

ПОСИЛЕННЯ СТАБІЛІЗАЦІЙНОЇ РОЛІ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ БАНКІВ

На підставі аналізу уроків кризи 2008–2009 рр. в Україні виявлено основні причини збоїв механізму забезпечення стабільності банків на базі формування власного капіталу в обсягах, адекватних основним банківським ризикам, який ефективно діє в умовах економічного зростання, і обґрунтовано пропозиції щодо вдосконалення порядку формування власного капіталу банків в умовах кризи.

Ключові слова: антикризові інвестиції, банківська криза, банківські ризики, Базельські угоди, власний капітал, ліквідність банку, рефінансування банків.

S. M. SAVLUK,
*Cand. of Econ. Sci., Competitor to the Degree of Doctor of Econ. Sci. at the Chair of Banking
of V. Het'man Kyiv National Economic University*

THE STRENGTHENING OF A STABILIZING ROLE OF THE OWN CAPITAL OF BANKS

Based on the analysis of lessons of the crises in 2008-2009 in Ukraine, the main reasons for failures of the mechanism, which ensures the stability of banks on the basis of forming the own bank capital in amounts adequate to the main bank risks and operates efficiently in growing economies, are revealed. Some propositions as for an improvement of the order of forming the own bank capital under conditions of the crisis are justified.

Keywords: Anticrisis investments, banking crisis, banking risks, Basel agreements, own capital, bank liquidity, refinancing of banks.

У вітчизняній та зарубіжній літературі й банківській практиці ключове місце в захисті банків від банкрутства відводиться власному капіталу. Це пояснюється тим, що у випадку банкрутства їх власники одержать лише ту частку капіталу, яка залишиться після задоволення вимог вкладників і кредиторів. Оскільки ж ці за-

лишки, як правило, мізерні чи їх узагалі немає, то власники банку втрачають свій капітал. Це робить їх найбільш зацікавленими у стабільній діяльності банків та недопущенні їх банкрутства. Щоб реалізувати цю зацікавленість, законодавство надає власникам капіталу адекватні права щодо впливу на діяльність банків. Так, вони можуть створювати структури, які репрезентують їх інтереси, формувати і контролювати менеджмент банку, брати участь у розробці та затвердженні стратегії його розвитку тощо.

Якщо економіка розвивається за висхідною, то такий механізм підтримки стабільності банків дійсно може тривалий час функціонувати надійно. Відомий американський фахівець з банківського менеджменту П.С. Роуз так висловився з цього приводу: за рахунок власного капіталу “компенсуються збитки від невдалих кредитів та інвестицій у цінні папери, а також від злочинності та управлінських помилок, тому банк може продовжувати функціонувати до вирішення наявних проблем аж до покриття збитків” [1]. У цьому контексті він назвав власний капітал останнім рубежем оборони банку від банкрутства.

Проте цей рубіж не завжди є абсолютно надійним. Усе залежить від розміру збитків. Сам П.С. Роуз визначав, що коли збитки банку є настільки великими, що знищують усі лінії захисту, в тому числі лінію власного капіталу, то він “змушений буде зачинити свої двері”, тобто збанкрутувати. Отже, чим вищими є банківські ризики, тим значнішим має бути рівень адекватності капіталу, щоб запобігти банкрутству [1]. Таким чином, проблему надійності механізму власного капіталу П.С. Роуз зводив, по суті, до нагромадження його обсягу.

Дотримуючись цих положень, системи банківського регулювання всіх країн у центр свого впливу на банки поставили показники обсягу та адекватності їх власного капіталу. Такий підхід відповідав і рекомендаціям Базельського комітету з регулювання банківської діяльності, який у своєму першому документі (Базель I, 1988 р.) радив центральним банкам базувати свої регулятивні вимоги на власному капіталі. Згодом цей комітет доповнив чинник власного капіталу ще двома: управлінням банківськими ризиками і здійсненням ефективного нагляду (Базель II, 2004 р.), а також посиленням вимог до ліквідності банку, якості, прозорості та стабільності капітальної бази (Базель III, 2009 р.). Ці доповнення не тільки не послабили роль власного капіталу в системах регулювання, а навіть посилили її.

Рекомендацій Базеля I щодо переважної орієнтації в регулятивній політиці на показники власного капіталу особливо ретельно дотримується Національний банк України. За короткий період він декілька разів підвищував мінімальний обсяг власного капіталу (Н1), а з 2004 р. норматив Н2 було збільшено до 10% (за рекомендаціями Базеля I – 8%). Переважну більшість (12 з 15) економічних нормативів, які регламентують діяльність банків України, засновано на показниках власного капіталу, а обсяг регулятивного капіталу НБУ визнав “одним з найважливіших показників діяльності банків, призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості та стабільної діяльності банків” [2, р. II, гл. 1, п. 1.1].

Незважаючи на такі високі оцінки стабілізаційних можливостей власного капіталу банків, які теоретично визнаються науковцями і практиками, у дійсності вони не завжди спрацьовують, особливо в періоди фінансово-економічних криз.

Банківські кризи, які супроводжують їх, є реальним підтвердженням того, що власний капітал не завжди виправдовує оптимістичних надій щодо запобігання банкрутству, які покладалися на нього в докризові періоди. Це наочно проявилось в Україні на початку кризи 2008–2009 рр.: перша її хвиля призвела до такого значного відпливу коштів з банків, що всі вони опинилися перед загрозою втрати платоспроможності, а їх збитки могли перевищити обсяги власного капіталу.

Щоб уникнути масового банкрутства банків з цієї причини, НБУ адміністративно заблокував видання вкладів та погашення інших зобов'язань фінустанов. У короткостроковому періоді цей захід себе виправдав, оскільки дозволив їм вистояти перед натиском вкладників, проте в довгостроковій перспективі його наслідки виявилися негативними через послаблення довіри вкладників до банків і влади. Пам'ять про це “наси́льство над вкладами” з боку влади зробила основну масу клієнтів більш обережними щодо формування вкладів: тепер вони можуть піддатися паніці за будь-яких, навіть не критичних пертурбацій у банківській сфері.

Щоб зменшити частоту і негативні наслідки банківських криз у майбутньому, потрібно детально з'ясувати, чому саме стабілізаційний механізм власного капіталу банків не витримав натиску першої хвилі кризи, які його складові виявилися найслабшими чи взагалі були відсутні.

Першопричину панічного натиску на банківські вклади з початком кризи слід шукати в погіршенні фінансового становища та платоспроможності господарюючих суб'єктів реального сектору економіки, насамперед — експортоорієнтованих, унаслідок погіршення кон'юнктури світового ринку. Висока чутливість платоспроможності цих підприємств до зміни кон'юнктури ринків значною мірою спричинена їх низькою капіталізацією.

Закон України “Про акціонерні товариства” встановив мінімальні вимоги до статутного капіталу АТ на рівні 1250 мінімальних заробітних плат, що станом на 1 липня 2012 р. є еквівалентним 1,4 млн. грн. (у 85 разів менше, ніж норматив мінімального обсягу капіталу банку, який дорівнює 120 млн. грн.). Такий мізерний норматив статутного капіталу орієнтує АТ на забезпечення своїх потреб переважно за рахунок позичених коштів, що робить їх надто уразливими до кон'юнктури грошово-кредитного ринку. Отже, коли умови кредитування погіршуються, вони змушені вилучати кошти з депозитів, зменшувати платежі з погашення заборгованості по кредитах банків, заробітній платі, зобов'язаннях перед контрагентами тощо. Дисбаланс між вимогами до банків і надходженнями до них коштів швидко зростає, що посилює панічні настрої серед усіх вкладників і кредиторів банків.

Виправити ситуацію можна шляхом істотного підвищення рівня капіталізації АТ. Якщо виходити з принципу забезпеченості банківських позичок, то власний капітал АТ має покривати до 50% його активів. Тоді їх другу половину можна кредитувати з дотриманням цього принципу. Для банків надійність кредитування таких клієнтів істотно підвищиться.

Проте повністю вирішити проблему панічного натиску на банки на першому етапі кризи шляхом збільшення капіталізації підприємств — клієнтів банків неможливо, оскільки його зумовлюють й інші чинники, зокрема: недовіра до влади, банків, прорахунки в інформаційній політиці ЗМІ, НБУ, окремих банків тощо. Тому самі банки теж повинні вживати адекватних заходів, спрямованих на протидію панічним настроям серед їх клієнтів, завчасно підвищуючи свою ліквідність.

Вирішити це завдання простим нарощуванням власного капіталу в докризовий період неможливо, особливо через збільшення нормативів капіталу (Н1, Н2, Н3, Н3-1). Справа в тому, що в цих випадках приріст капіталу матеріалізується в додаткові основні фонди, довгострокові кредити, інвестиційні папери, тобто в низько- чи неліквідні активи, а з початком банківської паніки, щоб послабити натиск вкладників, фінустановам потрібна саме висока ліквідність. Тому навіть добре капіталізовані банки не захищені від банкрутства на першому етапі кризи, оскільки не можуть власними силами своєчасно трансформувати свій капітал у ліквідність.

Так, на початку кризи 2008–2009 рр. усі українські банки зіткнулися з проблемою ліквідності, яка була зумовлена:

- обвалом ринку міжбанківського кредитування (МБК);
- неготовністю НБУ своєчасно надати банкам кредити рефінансування;
- методичною невирішеністю питання про негайне збільшення банками власного капіталу та його направлення на поповнення ліквідних коштів;
- певною недооцінкою ролі ліквідності в практиці забезпечення стабільності банків, що спричинило її слабку керованість у межах економічного циклу.

Розглянемо окремі з цих чинників детальніше.

Обвал ринку МБК є об'єктивним наслідком впливу залучених коштів. Тому з початком кризи у банків не тільки стрімко зростає потреба в ліквідності, а й “міліє” головне джерело залучення коштів через механізм кредитування під заставу капітальних активів на ринку МБК. Компенсувати втрату банками цього джерела ліквідності можна за рахунок нарощування їх рефінансування центральним банком, як це широко практикувалося в багатьох країнах під час кризи. Проте в Україні це джерело не було належним чином підготовлене, і більшість банків не змогли ним скористатися.

Так, НБУ надав допомогу через рефінансування (близько 100 млрд. грн.) тільки групі банків, які мали велику заборгованість перед іноземними кредиторами, строки погашення якої наближалися. Щоб уникнути дефолту цих банків, НБУ дозволив їм витратити значну частину отриманих коштів на погашення зовнішнього боргу, а для оперативної підтримки ліквідності на внутрішньому ринку цих та всіх інших банків коштів рефінансування не вистачило. За даними Ю. Сколотяного, перші два місяці кризи, коли натиск вкладників на банки був найвищим, 160 банків (88,9% їх загальної кількості) не могли одержати кошти на підтримку ліквідності від НБУ [3]. Ситуацію погіршувало ще й те, що урядова допомога трьом банкам (“Київ”, “Укргазбанк”, “Родовідбанк”) у формі рекапіталізації в обсягу 16,4 млрд. грн. була забезпечена не реальними бюджетними коштами, а лише борговими зобов'язаннями уряду, які банки мали право рефінансувати в НБУ, зменшуючи тим самим його ресурси.

Світовий досвід виведення банків з кризи говорить, що ключова роль у допомозі тим фінустановам, які потрапили у фінансову скруту, належить державі. Дослідження антикризових заходів, яких вживали уряди та центральні банки багатьох країн під час світової кризи 2007–2009 рр., виявили велику кількість способів такої допомоги, що мали характер опосередкованого і прямого впливу на банки. Наприклад, О. Барановський, аналізуючи практику проведення антикризової політики урядів провідних країн світу у 2007–2009 рр., нарахував 27 способів опосередкованої чи прямої підтримки банків, що зазнавали фінансових труд-

нощів [4, с. 9]. До інструментів опосередкованого впливу належать гарантування державою кредитів, зниження облікової ставки, розширення видів активів, що приймаються центральними банками у забезпечення під рефінансування, зниження нормативів резервування депозитів та ін. Усі вони не вимагають додаткових бюджетних видатків, тому їх список ширший, ніж у способів прямого втручання, оскільки останнє вимагає значних бюджетних коштів. Серед них центральне місце посідає рекапіталізація банків.

До рекапіталізації банків удаються переважно уряди високорозвинутих країн, таких як США, Японія, Великобританія, а також деяких з тих, що розвиваються, в основному з Азії та Близького Сходу. Проте багато країн, серед яких і Росія, не використовували масову рекапіталізацію проблемних банків, щоб не відволікати бюджетні ресурси. Натомість вони віддавали перевагу субординованому кредитуванню банків, причому в разі дотримання двох важливих умов: 1) у нарощуванні капіталу банку беруть участь і його акціонери; 2) такі банки повинні надавати кредити підприємствам в основному реального сектору економіки [4, с. 15]. На нашу думку, такий досвід Росії з надання допомоги банкам під час кризи був би корисним і для України.

Недоступність ліквідних ресурсів НБУ для більшості банків також була зумовлена його методичною і організаційною неготовністю надавати їм рефінансування в умовах кризи. Так, на початку кризи воно здійснювалося згідно з положенням, затвердженим НБУ ще у 2006 р., тому оформлення кредитів уже в умовах кризи виявилось для банків надто тривалим, складним, а самі кошти — досить дорогими. Поки позички оформлялися, ситуація настільки погіршилася, що кредити вже були потрібні для фінансового оздоровлення. Але така трансформація кредиту рефінансування істотно знижувала рейтинг банків, що само по собі могло спровокувати їх банкрутство. Щоб не допустити цього, банки взагалі відмовилися від рефінансування НБУ.

У цих умовах єдиним реальним джерелом підтримки ліквідності банків стало поповнення власного капіталу за рахунок коштів акціонерів з подальшим їх направленням на формування ліквідних активів. Цим джерелом своєчасно скористалися більшість банків з іноземним капіталом, які змогли оперативнo одержати фінансові вливання від своїх материнських банків. Це дало їм можливість “заспокоїти” вкладників на початку кризи. Вдало скористався цим інструментом і Уряд України для забезпечення платоспроможності державних “Ощадбанку” та “Ексімбанку” в період кризи, завчасно збільшивши їх статутні капітали майже на 14 млрд. грн., або в 5,7 раза [5; 6]. Набагато гірше скористалися такою можливістю банки з національним капіталом: власники лише деяких з них своєчасно збільшили свої заощадження. Чому так сталося? Правильна відповідь допоможе банкам краще підготуватися до загроз майбутніх криз.

Однією з причин могли бути цілком логічні сподівання власників і керівників банків з національним капіталом на допомогу з боку НБУ як кредитора останньої інстанції. Але ці надії не виправдалися, і час для “погашення” першої хвилі паніки був втрачений, у зв’язку з чим НБУ довелося запроваджувати мораторій на видання вкладів. Не виключено, що НБУ свідомо затримав рефінансування цих банків, зокрема дрібних, щоб змусити їх власників наростити статутні капітали і тим самим збільшити масштаби, а можливо, і щоб зменшити їх кількість.

На основі аналізу ситуації можна дати ряд практичних рекомендацій.

По-перше, НБУ слід розробити окремий нормативний документ, який з появою кризових явищ у банківській сфері регулюватиме порядок рефінансування банків для підтримки їх ліквідності. Цим документом доцільно передбачити:

- розмежування відповідальності за підтримку ліквідності банків у цей період між НБУ та їх безпосередніми власниками;
- диференціювання міри відповідальності обох сторін залежно від форми власності банків: найменшу відповідальність покласти на НБУ і, відповідно, найбільшу – на банки, капітал яких сформований іноземними інвесторами;
- рівний доступ кожного банку до ресурсів рефінансування НБУ;
- своєчасне здійснення банками заходів з підтримки ліквідності, надання конкретних рекомендацій з цього питання залежно від передкризового фінансового стану як фінустанови зокрема, так і банківської системи в цілому.

По-друге, у межах своєї відповідальності НБУ повинен не тільки запропонувати банкам адекватну суму рефінансування, а й забезпечити її ефективно в плані стримування банківської паніки використання. Для цього потрібно посилити контроль за структурою і динамікою банківських зобов'язань з метою своєчасного запобігання їх надмірному формуванню в іноземній валюті, високій концентрації у руках одного чи невеликої групи інвесторів – кредиторів або вкладників, як це сталося на початку кризи 2008–2009 рр. Це дасть можливість банкам за рахунок отриманого рефінансування задовольнити вимоги якнайбільшої кількості клієнтів і швидше “погасити” їх панічні настрої.

По-третє, український досвід довів, що метод підтримки ліквідності банків в умовах кризи шляхом їх рекапіталізації урядом себе не виправдав. Будучи банками з чи не найбільшими статутними капіталами, в сукупності вони завершили всі 3 роки після рекапіталізації з величезними збитками. Навіть у 2011 р., коли переважна більшість банків у всіх 4 групах мала прибутки, рекапіталізовані банки зазнали збитків майже в 5 млрд. грн. [7]. Замість високодохідних активів, які обіцяли державі автори експерименту з рекапіталізації банків, вона отримала “чорну діру”, що реально загрожує стабільності державних фінансів: станом на 1 липня 2012 р. непокриті сумарні банківські збитки минулих років дорівнювали 20,9 млрд. грн., тобто всі видані на рекапіталізацію кошти було втрачено [8]. Це негативно впливає на стабільність усієї банківської системи України.

По-четверте, комерційні банки в межах своєї відповідальності за недопущення банківської кризи з появою негативних явищ у банківській системі також повинні вживати реальних заходів щодо забезпечення адекватного рівня ліквідності. На відміну від центрального банку, вони не мають можливості оперативного підвищити ліквідність шляхом емісії додаткових ресурсів, тому їм залишаються лише маніпуляції у сфері управління активами і власним капіталом. Такі дії з активами включають дотримання чинних нормативів ліквідності, нагромадження активів другого рівня ліквідності, які в разі потреби можна швидко реалізувати і збільшити обсяги коштів. Проте з появою кризових явищ чи розгортанням самої кризи реалізувати такі активи важко, а то й неможливо. Тому потенціал банків збільшити у цих умовах свою ліквідність, щоб запобігти паніці серед клієнтів, зводиться, по суті, лише до маніпулювань з власним капіталом, зокрема, до збільшення його статутної складової.

Зважаючи на складність ситуації на початку кризи, банки не в змозі збільшити статутний капітал за допомогою залучення нових акціонерів. Цьому перешкоджатимуть, як мінімум, три чинники: зростання загрози втратити капітал через високу ймовірність банкрутства банку, що відлякуватиме нових інвесторів; старі власники банку, боячись зменшення своєї ролі в його управлінні, можуть не погоджуватися на додаткову емісію акцій; додаткова емісія акцій, навіть за нормальних умов, є досить тривалим і затратним процесом, який у період кризи ще більш ускладнюється. Тому банк може збанкрутувати раніше, ніж залучить додатковий капітал нових акціонерів. Отже, фінустанови повинні спрямувати основні зусилля на роботу з акціонерами, які не мають іншого способу не втратити вже вкладених коштів, як наростити їх обсяги і підтримати ліквідність банку.

Схоже на те, що саме ці обставини дали підстави Верховній Раді України з подачі НБУ законодавчо зобов'язати власників істотної участі вживати заходів для запобігання банкрутству банків і передбачити їх відповідальність за доведення до банкрутства згідно з чинним законодавством [9, ст. 43, 48]. Судячи з цієї законодавчої норми, НБУ та Уряд України у даному питанні більше довіряють адміністративно-правовим підоймам впливу на власників банків, ніж економічним. Але чи багато знайдеться серед інвесторів бажаючих вкладати свої кошти в банки, якщо за кожної чергової кризи їм загрожуватиме не тільки втрата власного капіталу, а ще й кримінальна відповідальність? Думаю, не багато.

Отже, найбільш доцільним та економічно виправданим антикризовим способом залучення до банку додаткового капіталу власників істотної участі є вдосконалення механізму їх економічної заінтересованості у запобіганні банкрутству фінустанови. Чинний механізм базується виключно на зазгоді втрати власного капіталу в разі банкрутства банку. Як уже зазначалося, він може бути ефективним в умовах стабільної економіки, коли загрози банкрутства пов'язані переважно з внутрішніми ризиками, які можна попередити шляхом удосконалення банківського ризик-менеджменту. У протилежному випадку винні і власники банку, за що вони несуть відповідальність своїм капіталом.

Зовсім іншою є ситуація в банках з настанням економічної кризи. До загроз банкрутства, спричинених внутрішніми ризиками, додаються загрози, зумовлені зовнішніми: банківською панікою, ринковими, валютно-курсними коливаннями тощо. Управляти цими ризиками надзвичайно складно, а то й просто неможливо. Тому покласти економічну відповідальність за збитки від них на власників істотної участі економічно не виправдано і не справедливо. Найбільшою мірою це стосується капіталу, додатково внесеного ними з настанням кризи для підтримки ліквідності банків (назвемо його антикризовими інвестиціями). Адже він ще не приніс власникам ніякого прибутку, а втратити його можна дуже швидко. Тому сподівання на те, що з початком кризи вдасться умовити чи навіть примусити власників банків здійснити додаткові інвестиції — скоріше, фантазія, ніж реальність. Тут потрібен зовсім інший механізм стимулювання, який би ґрунтувався не на страху втратити капітал, а на можливості його зберегти і навіть примножити.

Щоб перейти на новий механізм стимулювання антикризових інвестицій у капітал банків, необхідно:

— законодавчо визнати появу нових відносин щодо антикризових інвестицій між банком та його власниками: ідеться про зобов'язання банку перед інвестором

і вимоги інвестора до банку, які повинні мати такі самі правові наслідки, що і відносини між банком та його кредиторами;

– змінити черговість задоволення вимог до банку, включивши вимоги його власників за антикризовими інвестиціями в першу чергу після вимог кредиторів, забезпечених заставою;

– для швидшого залучення антикризових інвестицій дозволити банкам заздалегідь емітувати певний обсяг привілейованих акцій, не розміщувати їх серед власників банку до початку кризи, обліковуючи на позабалансових рахунках. Дивіденди по цих акціях слід визначати в момент прийняття рішення про їх продаж і на рівні, який перевищує дивіденди за цим видом акцій, емітованих у докризовий період, оскільки ризикованість перших є значно вищою, ніж других;

– заборонити банкам використовувати власний капітал, сформований на основі антикризових інвестицій, не на підтримку їх ліквідності, доки банки не стабілізують своє фінансове становище і не відновлять до докризового рівня обсяги основного і додаткового капіталу.

Реалізація цих пропозицій матиме позитивний вплив не тільки на оперативне регулювання поточної ліквідності банків, а й на стратегію поведінки самих власників. З появою перших ознак кризи вони не думатимуть про те, як швидше вилучити з банку свій капітал, а шукатимуть додаткові ресурси для антикризових інвестицій, щоб уникнути банкрутства і тим самим зберегти весь власний капітал, а одночасно реально захистити інтереси вкладників і кредиторів. Таким чином, буде створено завершений механізм стимуляційного впливу власного капіталу на стабільність банків як у нормальних економічних умовах, так і в разі настання кризи, що відповідатиме закладеним у Базелі III підходам.

Список використаної літератури

1. Роуз П.С. Банковский менеджмент ; [пер. с англ.]. – М. : Дело, 1997. – С. 448.
2. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні : затвердж. постановою Правління НБУ № 368 від 28.08.2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.
3. Сколотяний Ю. На ручнику // Дзеркало тижня. – 2008. – № 42. – С. 4.
4. Барановський О. Антикризові заходи урядів і центральних банків зарубіжних країн // Вісник НБУ. – 2009. – № 4. – С. 8–19.
5. Структура власного капіталу банків України // Вісник НБУ. – 2008. – № 9. – С. 58.
6. Структура власного капіталу банків України // Вісник НБУ. – 2009. – № 3. – С. 60.
7. Фінансові результати діяльності банків України станом на 01.01.2012 // Вісник НБУ. – 2012. – № 3. – С. 67, 69.
8. Структура власного капіталу банків України станом на 1.07.2012 // Вісник НБУ. – 2012. – № 9. – С. 66–67.
9. Зміни до Закону України “Про банки і банківську діяльність” : Закон України № 1617 – VI від 24.07.2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ibra.com.ua/pomosch-vkladchikam/151-osnovnye-i-dopolnitelnye-normativnye-akty/3822-0220107>.

References

1. Rose P.S. *Bankovskii Menedzhment* [Commercial Bank Management: Producing and Selling Financial Services]. Moscow, Delo, 1997, p. 448 [in Russian].
2. “Instruktsiya pro Poryadok Regulyuvannya Diyal’nosti Bankiv v Ukraini”, *Zatverdzh. Postanovoyu Pravlinnya NBU No. 368 vid 28.08.2001 Roku* [Instruction on the Order of Control over the Activity of Banks in Ukraine”, Decision of Board of the Nat. Bank of Ukraine, No. 368 on 28.08.2001], available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01> [in Ukrainian].

3. Skolotyanyi Yu. *Na ruchniku* [On a hand brake]. *Dzerkalo Tuzhnya – Week’s Mirror*, 2008, No. 42, p. 4 [in Ukrainian].
4. Baranovs’ki O. *Antykryzovi zakhody uryadiv i tsentral’nykh bankiv zarubizhnykh krain* [Anticrisis measures of the governments and the central banks of foreign countries]. *Visnyk NBU – Bull. NBU*, 2009, No. 4, pp. 8–19 [in Ukrainian].
5. *Struktura vlasnogo kapitalu bankiv Ukrainy* [Structure of the own capital of Ukraine’s banks]. *Visnyk NBU – Bull. NBU*, 2008, No. 9, p. 58 [in Ukrainian].
6. *Struktura vlasnogo kapitalu bankiv Ukrainy* [Structure of the own capital of Ukraine’s banks]. *Visnyk NBU – Bull. NBU*, 2009, No. 3, p. 60 [in Ukrainian].
7. *Finansovi rezul’taty diyal’nosti bankiv Ukrainy stanom na 01.01.2012* [Financial results of the activity of Ukraine’s banks as of 01.01.2012]. *Visnyk NBU – Bull. NBU*, 2012, No. 3, pp. 66–71 [in Ukrainian].
8. *Struktura vlasnogo kapitalu bankiv Ukrainy stanom na 1.07.2012* [Structure of the own capital of Ukraine’s banks as of 1.07.2012], *Visnyk NBU – Bull. NBU*, 2012, No. 9, pp. 66–67 [in Ukrainian].
9. *Zminy do Zakonu Ukrainy “Pro Banki i Bankivs’ku Diyal’nist’,” Zakon Ukrainy No. 1617 – VI vid 24.07.2009* [Changes in the Law of Ukraine “On Banks and Banking Activity,” Law of Ukraine No. 1617 – VI on 24.07.2009], available at: <http://www.ibra.com.ua/pomosch-vkladchikam/151-osnovnye-i-dopolnitelnye-normativnye-akty/3822-0220107> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30 жовтня 2012 р.
